

הכול כבר התחיל...

רפאל זגורי-אורלי וג'וזף כהן

שיטה

זהו החוק הראשון של השיטה של עילית אזולאי. כשיטה, היא אינה נראית או אפילו נדמית כעוסקת בייצורה של עבודת אמנות. למעשה, היא לא מציעה כל מסגרת קבועה עבור עבודת אמנות עתידית. היא אפילו לא מכוונת את עצמה כ"תנאי אפשרות" ליצירה אמנותית כלשהי. במקום להורות על מבנה או כיוון אמנותי מקובע ומבוסס, היא מותירה את האמנית נטולת מטרה, משוטטת, תועה במרחבים שבהם כל פעולה, כל מבט, כל תנועה, כל מחווה אמנותית שהיא מוטלים בשאלה שוב ושוב, ללא הרף ובלי סוף. ראשית, השיטה הזו מזנקת אל תוך חיפוש מתמיד אחר האובייקטים שלה, ואז היא פונה למחקר אינסופי בשאלה מדוע אובייקט זה התחולל כפי שהתחולל. היא לא יוצרת אובייקטים חדשים, אלא חושפת כיצד נוצר אובייקט ומראה מדוע וכיצד חשיפה זו מציעה את עצמה כאמנות. בחיפוש אחר האובייקטים שלה ובמחקרה האינסופי באשר למקורותיהם הבלתי-נגלים של מופעיהם, ה"חוק הכפול" של השיטה הזו ממציא תחום אחר לחלוטין, שבו האובייקטים וההיסטוריות שלהם מתרחשים ללא שיטה. כביכול היו האובייקטים וההיסטוריות שלהם היצוניים לכל נקודות הציון החלל-זמניות, קודמים להן ומתקיימים מעבר להן. כאילו דרשו האובייקטים וההיסטוריות שלהם מופעים אחרים, שאינם ניתנים לצמצום לסינכרוניות החלל-זמנית, וכך, מוטלים אל מחוץ לסינכרוניות זו, האובייקטים וההיסטוריות הללו מגלים לבסוף את עצמם ללא הרף.

זוהי מחשבת-העל שעולה בדעתו של מי שמקשיב לעילית אזולאי בעת שהיא מדברת ונעה, כמעט בטפיפה, אולי מרקדת, לעתים אף מועדת סביב האובייקטים שלה וההיסטוריות שלהם. כשהיא "מראה" לנו את האובייקטים הללו, המצטופפים בחלל הסטודיו שלה) האם הם עדיין אובייקטים, האובייקטים הללו, שהם יותר כעקבות של אובייקטים - (...שברי קירות של בניינים הרוסים, המכילים אינספור אובייקטים אחרים) אבזמי חגורות, מסמרים, פיסות פרי, כלי פלסטיק, פחות או יותר כל דבר שאין בו עוד חפץ או שימוש, ...) אבל גם מטבעות שנאספו בבתי חרושת עזובים, ניירות שהתפזרו פה ושם, שנאספו ממחברות מתוארכות או לא מתוארכות, ותצלומים, אלפי תצלומים, שאין בהם כל סדר אך כל אחד מהם מצפין סודות אפלים ועלומים - ניתן רק לחוש את המשיכה העמוקה, העזה יותר מכוח הכבידה, המביאה את אזולאי לגרום להם לדבר, במילותיהם שלהם, בקול רם ובלחש, במשפטיהם שלהם, כאילו היו "אובייקטים" הללו דוברים מאז ומתמיד. והם אכן דוברים - דוברים אינסופיים; כלומר, דוברים המסוגלים לדבר באורח משמעותי יותר ויותר, בעמקות רבה יותר ובתושייה רבה יותר מכל מה שאנחנו היינו יכולים לספר. שכן כל אחד מה"אובייקטים" הללו מספר היסטוריות יחידות במינן. זהו היפוך משונה: בעוד שאנחנו יכולנו לספר רק היסטוריה, אותה השתלשלות היסטורית ליניארית שבה תקופות נתחמות בין נקודת ראשית ואחרית טלאולוגית, בין קטסטרופות והישנותן, אותה היסטוריה שהריסות ושחזורים מביטחים תמיד את המשכיותה -

ה"אובייקטים" הללו פותחים אולי פתח לאמירה אחרת מזו הניתנת לתרגום ולצפייה מראש כסיפור, כפאגדה, כסאגה של היסטוריה שכזו. הם כוללים את המוסף¹, הבלתי נראה והבלתי נתפס, של כל מה שהוא סינגולרי, הפועל שלא בהתאם למבנה הקבוע של תקופות כרונו-היסטוריו-לוגיות. הם כוללים, בפני עצמם, את מה שעדיין לא סופר בהיסטוריה, מטילים את האנחנו שלנו אל מחוץ למוטיבים המשומשים של הכרעה, תיאור, התוויה, אילוסטרציה. ועילית אזולאי חושפת עצמה להיסטוריות היחידות במינן הרבות מספור הללו. היא סובבת בלא הרף סביב אינספור ההיסטוריות היחידות במינן של האובייקטים.

היא מציעה, כאן, את המקום שבו ההיסטוריות הללו והמיוחדיות שלהן יכולו להיות מסופרות על כל משאביהן, עוצמתן, שבריריותן, ייחודן. והענקת מקום - שאינה מוגבלת לתחומי הסטודיו שלה, ממש כשם שעבודותיה המוצגות יחרגו מן הקירות ומגבולותיה של כל תערוכה שהיא - משמעה, עבור עילית אזולאי, שימוש בכוח. לא כוח אלים או גולמי, אך גם לא עדין או חלש. שכן, יותר משאזולאי נותנת צורה, מבנה, מבינה, תופסת או אוחדת את ה"אובייקטים" הללו, היא מביאה אותם לשפתם בהציעה שיחיסו וייפנו שוב ושוב לדבר-מה החורג ממה שהם מנסחים או מבטאים או מביעים. למעשה, צורות ניסוח, ביטוי, הבעה אלה כבר נראות עניות ודלות. כבר נראות בלתי מספיקות. עילית אזולאי מתעקשת על" אובייקטים" המדברים בצורות שאינן ניתנות לתרגום לצורות היגדיות מעין אלה. צורות שאינן ניתנות לתרגום לכל צורה שהיא. הצורות שלהם מפרקות את השמות שלהם, כמו גם את הפונקציות שלהם. כביכול התרחשה מעבר לשמות ולפונקציות סדרת משמעות אחרת, בלתי ניתנת לצמצום, שאינה גלויה לעין מיידיית אך הייתה כבר חבויה ומפותלת במרווחי ה"אובייקטים" הללו. סדרת משמעותות כמוסות מעין זו מקרבת אותנו לאירוע ב"אובייקטים" של עילית אזולאי. האירוע הזה אינו נותן את עצמו דרך הדרמה של האירועים. הוא מהווה, אם עדיין ניתן לומר עליו שהוא" מהווה", אירוע שפותח פתח לשאלות ולשאלות נוספות, על אודות האירוע: מי ומה יכולים לתפוס את האירוע?

מתי ובאיזה מקום ניתן לתפוס את האירוע? מדוע יש לתפוס את האירוע?

שלוש שאלות המוצבות זו לצד זו. הצבת שאלות בזמנית זו על אודות האירוע, על אפשריותו ו/או אי-אפשריותו, עולה מתוך האופן שבו עילית אזולאי מציגה את ה"אובייקטים" שלה ואת ההיסטוריות שלהם. מה שנותר כמוס בהצגה זו של ה"אובייקטים" אינו רק הארגון או הקומפוזיציה העקרוניים לה אלא גם הפתח שהיא פותחת או ה"אפקט" שהיא יוצרת. כשעילית אזולאי מסדרת את הצגת ה"אובייקטים" שלה, מה שנוצר הוא שברירות הקריסה העצמית של אותן שאלות על אודות האירוע. מדוע קריסה עצמית? משום שמה שהשאלות הללו מראות הוא בדיוק שאין כל מקור או משאב, או מוטב, שיש אינספור מקורות ומשאבים שמתוכם מתרחש אירוע האמנות. במובן מסוים, בהצגה זה בצד זה את ה"אובייקטים" וההיסטוריות שלהם, אזולאי מראה שאף מקור או משאב בודד, ולכן גם אף נרטיב היסטורי יחיד, אין בו די לשם תפיסת התארעותם של ה"אובייקטים". "רק מארג בלתי קבוע של מקורות יכול להיפתח למחשבה, למראָה, לעצם הצגתם של ה"אובייקטים". משמע, ה"אובייקטים" וההיסטוריות שלהם לעולם אינם מופיעים, ולעולם אינם יכולים להופיע, באופן" אותנטי", אך הם גם לא מציגים את עצמם כ"לא אותנטיים". ה"אובייקטים" וההיסטוריות שלהם נוטלים חלק בקריסה העצמית המתמדת של התארעותם, מחוץ לצורת החלוקה הבינארית לאותנטי - לא אותנטי, אמת-שקר, מזויף-אמיתי - כביכול אופנות של אי-מובחנות היא שמציגה את ה"אובייקטים" תמיד פורשת את ה"אובייקטים" שלה ואת ההיסטוריות שלהם מבלי למסגרם בהגחה לירית של ה"אותנטי" או בגינויו של ה"לא אותנטי". "שכן השיטה שלה תמיד כבר מפרקת את המסגרות הללו - משסעת והורסת תחומים אלו בעודה מטילה את ה"אובייקטים", "בפני עצמם, אל מעבר לעצמם, מקום שבו אין שולטים לא ה"אותנטי" ולא ה"לא אותנטי". "במקום זאת, השיטה שלה טוענת: "אובייקט" זה אינו רק" אובייקט, "הוא אירוע של אי-מוחלטיות, של שכבות ושל עקבות הסותרים זה את זה במקום שבו שום זמן אינו מבוזבז על החלטיות.

המי, המה, המתי, המקום והמדוע של האירוע תמיד כבר מרוקנים את האירוע. יש להרהר בסבלנות במשפט זה לנוכח ה"אובייקטים" המוצגים של עילית אזולאי. שכן ה"אובייקטים" הללו זועקים את האקסיומה הזו. הם לא רק מרוקנים את העבר שלהם או את ההווה שלהם או את העתיד שלהם כאילו היו אלה רגעים נבדלים, תכונות פשוטות של ה"אובייקטים", אלא הם מטילים את הזמנים הללו על פתיחותם שלהם המאופיינת בקיום מרובה של זמנים סינגולריים בתוך עצמם, כלומר לעבר חייהם התמידיים-יחודיים. ה"אובייקטים" של אזולאי מכילים חיים תמידיים-יחודיים - חלקם גלויים לעין, חלקם סמויים מן העין, חלקם בדרכס לנראות, חלקם נסוגים מכל נראות שהיא. משחק. לא בין אור וחושך, בין המוצג והנסתר, אלא כהצגה חשופה של האור והחושך, המוצג והנסתר גם יחד - וגם כל מה שהוא לגמרי אחרת מכך.

מקומות ועקבות

עילית אזולאי מאפשרת למבטה לטרוק את המקומות האבודים, הזנוחים, השכוחים, כמו גם את אלו המתוכננים, המכוונים, הצפויים. העולם כן. העולם שהיה, העולם ההווה, העולם שיהיה. ללא הבחנה. מבטה נעצר מבלי דעת, באופן בלתי צפוי, על מקום זה או אחר, מקומות שזמנם עבר או מקומות עתידיים - בניין שעומד להיהרס כליל, סדקים בקיר הגדלים והולכים מדי שנה, שלטים על קירות המנציחים מקום שאירע בו אירוע הראוי להנצחה, בניינים משוחזרים הניצבים במקומן של חורבות מבנים שנהרסו - אשר לא רק אינם מגבילים את מבטה, אלא משחררים בתוכו אינספור מבטים אחרים. ואזולאי אף פעם לא חדלה לבחון את המבטים שבמבטה, להעמידם בשאלה. כמו בקיץ, 2013 כשנסעה מישראל לגרמניה, מהסטודיו שלה ביפו למכון KW לאמנות עכשווית בברלין, וחשפה שוב את שיטתה, ללא כל איפוק, כשהפעם היא מיישמת אותה ביחס למקום, לחלל, לאופק ולמרחב שנדמים שונים, נדמים אחרים באופן קיצוני, יהיו שיאמרו אף מנוגדים, אבל - בזכות ההתבוננות הצלולה של אזולאי - מתגלה בהם גם אותה חזרה אינסופית של הבדלים שכמותם ניתן למצוא בכל מקום, בכל חלל, אופק ומרחב. מה מבדיל אפוא בין ישראל וגרמניה? מהו הניגוד בין שני השמות הללו? במקום להציב את השאלה הזו, במקום ליפול למלכודת הקלה של השוואת מנטליות פסיכו-סוציולוגית, במקום להציב את המקומות כאחרים זה לזה, כמנוגדים זה לזה, או אף כזהים זה לזה, עילית אזולאי מראה כיצד כל מקום נושא תווים סינגולריים שמוציאים מכלל אפשרות כל סוג של הערכה, בין אם כזו המצביעה על זהות ובין אם על בידול. ההתקה בין ישראל וגרמניה יוצרת בשתייהן מקומות אחרים אינסופיים ורבים מספור, שאינם ניתנים לארכוב ועם זאת הם תמיד מאורכבים באופן כלשהו; היא פותחת אותן לעקבות אחרים. היא לא רק מאפשרת או מתירה מבט מחודש - מבט נוסף - על היחס בין ה"מלאכותי" וה"מקורי", אלא גם, באומץ ובבהירות, חוקקת במבט המחודש הזה מבטים מרובים - כלומר, המצאה בלתי ניתנת לביטול של עמימות, שבה אף מקום אינו יכול לטעון לאותנטיות, לבעלות, לזכות קניין ביחס לאחר, ושבה כל העקבות מתפוגגים בלי הרף. בעשותה זאת, ההתקה חושפת את הפנטזיה של האותנטיות הן באירופה והוותיקה הן בישראל הצעירה. לפיכך, מה שמפריד או יוצר זהות בין השמות גרמניה וישראל הוא הכול ולא כלום. זה טיבה של ההתגלות הקיצונית של הסינגולריות. ואזולאי חוזה בהתגלות הזו ללא לאות. ללא הרף, היא טובבת סביב ריקון המבנה וסביב

כלכלת ההתגלות שבה רק אירוע אחד ניתן לניכוס ככזה, בהתאם להיגיון של" מקור, "יובה בעת סביב מה שהן תמיד כבר התגלויות מרובות של אינספור תופעות סינגולריות, ריבוי שהורס כל מערכת אפשרית של בעלות וניכוס, אותנטיות ועצמיות, מקור ומקוריות. בכל המקומות והעקבות כולם. בהראותה את המלאכותיות של המכונה אותנטי, או לחלופין, בהציגה את אובדן האותנטיות באמצעות המלאכותי, אזולאי מתעקשת על חוסר המשמעות של האותנטי והמלאכותי גם יחד. וכך, הדגש שלה מצביע על כל המקומות, כאן ושם, בגרמניה ובישראל, למשל. בגרמניה, בהראותה כיצד החיפוש אחר ה"אותנטי" "בהבניות האדריכליות, שהן גם שחזורים (עשוי להזכיר ולהעלות, לתבוע ולדרוש כלכלת" מלאכותיות "שלמה; ובישראל, בהראותה כיצד ה"מלאכותיות" של הבניות ואף" חוסר האותנטיות "שלהן יכולות להיות סימן נצחי או תנועה

המסוגלת לרוקן כל יומרה ל"אותנטיות" כלשהי. סתירה פנימית זו, הפועלת ללא לאות מבלי להיות נגטיבית, מה היא עשויה להציע באופן פוזיטיבי? בין ה"אותנטי" וה"לא אותנטי" – "כלומר, שלא בהתאם לדיכטומיה שנעשתה כה בנאלית ואשר מאז ומתמיד, כאז כן היום, סיכלה, מנעה וחסמה חשיבה או אפשרות חשיבה – מה עשוי או יכול להופיע? מה יתרחש כאשר גם ה"אותנטי" וגם ה"לא אותנטי" לא יהיו שם עוד כדי לאסוף ולקבל את ה, "ARRIVANT" את ה"מגיע" "כלומר, מה יקרה כפוזיטיביות מעבר לנגטיבי?

אולי מה שאחר לאירוע.

האם נוכל לסכם? ייתכן שהאמנות של עילית אזולאי לעולם אינה מאפשרת הפסקה וכתוצאה מכך אינה מאפשרת משהו דמוי סיכום. אולי החיפוש הנוכחי יכול ומוכרח רק לחזור על עצמו ועל המחווה של פרישת ההבדלים לאתר ובטרם שיצמצמו ויגבילו את עצמם למתת האירוע. יתכן שכוחה של אמנות זו הוא בכך שהיא פותחת את העולם, את ה"אובייקטים" בעולם, ל"עוד" שכמותו טרם נראה אי פעם, שבו עוד פרישה תמיד תקדם הבדלים. לא שהיה, אלא הנצחה. לא הפסקה, אלא המשכיות. היא מגדירה מחדש את האירוע: מטילה אותו אל מה שמסרב להיחשב פשוט נקודת התחלה או ההפך ממנה, סיכום, ובמקום זאת הוא תמיד וכבר מחדש את התרחשותם של אירועים מרובים, ללא התחלה וללא סוף: מסע נטול ראשית ונטול אחרית בעולם ובתוך תפוכות העולם הרבות מספור והבלתי ניתנות לניכוס, בינות ל"אובייקטים" של העולם...

ד"ר רפאל זגורי-אורלי, פילוסוף, ראש התוכנית ללימודי תואר שני באמנויות, בצלאל אקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים.

ד"ר ג'וזף כהן, פילוסוף, מרצה ב, University College Dublin-אירלנד.

1המילה "מוסף" משמשת בטקסט הנוכחי כתרגום לשם-העצם supplement ונגזרותיו, בעקבות תרגומו של משה רון לספרו של ז'ק דרידה, בית-המרקחת של אפלטון) תל-אביב: רסלינג). (2002, הערת המהרממת)